

Literatuurlijst speelnatuur Springzaad

Versie: februari 2020

Leeswijzer: eerst 'makkelijk toegankelijke publicaties', daarna wetenschappelijke en tenslotte websites, filmpjes etc.)

RUIMTE VOOR NATUUR EN KINDEREN

Groene schoolpleinen en speelplekken (op jaar van publicatie):

- **Vrij spel voor natuur en kinderen.** Dit boek is een ontdekkingsreis naar allerlei fantastische voorbeelden in binnen- en buitenland, een kleurrijk palet van ideeën voor een geslaagde praktijk. Willy Leufgen en Marianne van Lier (2007). Utrecht: Jan van Arkel. ISBN 9789062244706
- **Het laatste kind in het bos - hoe we onze kinderen weer in contact brengen met de natuur.** Richard Louv (2007). Louv was de eerste die a.d.h.v. onderzoek in kaart bracht, dat contact met de natuur van wezenlijk belang is voor de fysieke en emotionele gezondheid van kinderen. Utrecht: Jan van Arkel. ISBN 9789062244683 (voor meer publicaties zie: <http://richardlouv.com/books/>)
- **Vrij spel voor het speelbos.** Staatsbosbeheer (2007). De brochure richt zich specifiek op speelbossen en bespreekt o.a. de inrichting, het onderhoud en financiën. [PDF](#)
- **Speelnatuur in de stad, hoe maak je dat? Hoe ziet goede, beheersbare en uitdagende speelnatuur eruit?** Josine van den Boogaard, Sigrun Lobst, e.a. (2009) Utrecht: Jan van Arkel. ISBN 9789062244980
- **Natuurlijk Toegankelijk Spelen.** Anke Wijnja, e.a. (2009). Deze rapportage gaat uitgebreid in op het ontwerpen van natuurlijke speelgelegenheden voor kinderen met een (fysieke) beperking. Bureau Fonkel, NSGK, VSB Fonds. [PDF](#)
- **Rupsen horen poepen.** Jeanette Boogmans (2010). Een praktisch boek vol leuke doe-dingen en feitjes voor natuureducatie met kinderen. Zeist: KNNV. ISBN 9789050113250
- **Een groene gezonde wijk.** De Groene Stad (2010). Een uitgave met veel praktijkvoorbeelden in steden, waar groen wordt ingezet om buurtbewoners meer te laten bewegen, meer contact te laten hebben en om kinderen te laten spelen. ISBN 9789081343947 [PDF](#)
- **Asphalt to ecosystems - Design ideas for schoolyard transformation.** Sharon Danks (2010). Oakland: New Village Press. ISBN: 9780976605485
- **Geen leven zonder risico's!** Een vurig pleidooi om kinderen vooral ook de kans te geven te leren gaan met risico's. Marianne van Lier en Willy Leufgen (2010). Den Hoorn/Texel: Springzaad [PDF](#)
- **Laat ze buiten spelen -** pleidooi voor gezonde risico's. Helen Tovey e.a. (2011). De auteur brengt in deze vertaling uit het Engels, belangrijke elementen bij elkaar over wat het betekent om door buitenspel te leren. Apeldoorn: Garant uitgevers ISBN 9789044127935
- **Spelen met buitenruimte.** Jenny van Herrewegen, Jan Kersten, Tiny Wigman e.a. (2011). Dit doeboek is geschreven voor iedereen die met jonge kinderen werkt en met hen buiten speelt. Bureau Niche. ISBN 9781616279226
- **Groen speelplezier.** Creatieve en praktische werkvormen in een natuurspeeltuin. Maike Nelissen (2012). Utrecht: Nuso Speelruimte Nederland
- **Allemaal spelen! Ontwikkeling van speelnatuur en de (on)mogelijkheden voor kinderen met fysieke beperkingen en/of gedragsstoornissen.** Anke Wijnja, Marjan Wagenaar (samensteller), Ilse Vonder, Ilse van der Put en Marianne van Lier (2012) Den Hoorn/Texel: Stichting Oase.
- **Modder aan je broek.** Boeiende portretten van zes natuurspeelsterreinen in 6 provincies. Marianne van Lier en Mirjam Koedoot (2012). Landschapsbeheer Nederland. [PDF](#)
- **Vitamine G(roen).** Vergroening van de buitenruimte in onthaal- en opvanginitiatieven (0-6 j.) Kris van Ingelghem e.a. (2012). Provincie Vlaams-Brabant i.s.m. Green Belgium/Springzaad België ISBN: D/2012/8495/13 [PDF](#)
- **Der Spielgarten.** De speeltuin - natuurlijke belevingsruimte voor kinderen, bewegen-verstoppen-ontdekken (Duits). Irmela Erckenbrecht, Rainer Lutter (2012) Darmstadt: Pala-Verlag. ISBN 9783895663130
- **Sharing Nature - 77 spelvormen voor natuurbewustzijn (NL-vertaling).** Joseph Cornell (2013). Geesteren: A3 boeken. ISBN 9789491557040
- **Kaboutersoep en wonderblaadjes.** Ontdekkingsreis voor kinderen van 0-7 in de natuur. Ity Busstra (2014) Geesteren: A3 boeken. ISBN 9789491557149
- **Zorg Primair, themanummer Groene Pedagogiek.** Mei 2014. 'Zorg Primair', is een vakblad voor primair en speciaal onderwijs, dit keer helemaal gewijd aan 'groene pedagogiek'. [PDF](#)

- **Alle kinderen naar buiten.** Marieke Dijkman, Jasper de Ruiter (2016). *Het grote natuuractiviteiten boek*. Zeist: KNNV Uitgeverij. ISBN 9789050115797
- **Das Naturgartenbau Buch**, Band 1 und 2. Fritz Hilgenstock, Reinhard Witt (2017). Alles, maar dan ook álles, over het maken van natuurtuinen, incl. groene speelplekken (816 blz.). Ottenhofen: Naturgartenverlag. ISBN: 9783981857306 en ISBN: 9783981857313 (voor meer publicaties zie: <https://shop.reinhard-witt.de>)
- **Inspirerende speelnatuur - Kenmerken van goede voorbeelden.** Springzaad (2019). www.springzaad.nl

Moestuiniëren (ook op jaar van publicatie):

- **De milieuvriendelijke moestuin**, Gids voor de gezonde teelt van groenten en fruit. Arco Goedkoop, Joop Kiers. Roodbont, (2002). ISBN 9075280408
- **De schooltuin** - 100 jaar schooltuincultuur in Nederland, Gina Kranendonk, De Verbeelding (2004) ISBN 9789074159685
- **De Groene Hemel**, schooltuinen, Bert Ydema, Kosmos Uitgevers B.V., (2008) (incl. DVD). ISBN 9789021514077
- **Mijn eerste moestuin**, (voor kinderen vanaf 9 jaar), Bram Wolthoorn en Roger Klaassen, KNNV Uitgeverij, (2013). ISBN 9789050114547
- **De eeuwige moestuin**, zaaien op de Zuidas, Petra Bloemers e.a.; Uitgeverij Rubinstein, (2014) (incl. DVD), ISBN 9789047617693
- **Handboek ecologisch tuinieren**, Geert Gommers, Frank Petit-Jean, samenwerkende uitgevers Vof, (2014). ISBN 9789081612890
- **Ecologisch tuinieren voor beginners**, Geert Gommers en Greet Tijkskens, Uitgave Velt, (2014). ISBN 9789080062672
- **Zie zo zaai je!** (voor kinderen vanaf 8 jaar), Annelie Johansson, Christoffoor, (2015). ISBN 9789060387986
- **Schooltuinboek**, met de klas werken in een schooltuintje, Plattelandsklassen vzw

Wetenschappelijke literatuur:

- Allan, J. F., McKenna, J., Hind, K. (2012). Brain resilience: Shedding light into the black box of adventure proceses. *Journal of Outdoor and Environmental Education*, 16(1), 3-14.
- Amoly, E., Dadvand, P., Forn, J., López-Vicente, M., Basagaña, X., Julvez, J., Alvarez-Pedrerol, M., e.a. (2014). Green and blue spaces and behavioral development in Barcelona schoolchildren: the BREATHE project. *Environmental Health Perspectives*, 122(12), 1351.
- Arntz, K. (2012). **Groene schoolpleinen**: leren en inspireren aan de hand van Rotterdamse voorbeelden. Rotterdam: Gemeente Rotterdam
- Ballantyne, R., and Packer, J. (2009). Introducing a fifth pedagogy: experience-based strategies for facilitating learning in natural environments. *Environ. Educ. Res.* 15, 243–262.
- Banay, R. F., Bezold, C. P., James, P., Hart, J. E., Laden, F. (2017). Residential greenness: current perspectives on its impact on maternal health and pregnancy outcomes. *International Journal of Women's Health*, 9, 133.
- Battjes-Fries, M. (2016): Effectiveness of Nutrition on education in Dutch primary schools. (WUR)
- Becker, C., Lauterbach, G., Spengler, S., Dettweiler, U., Mess, F. (2017). Effects of regular classes in outdoor education settings: A systematic review on students' learning, social and health dimensions. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 14(5), 485.
- Berman, M., Jonides, J., Kaplan, S. (2008). The Cognitive Benefits of In- teracting With Nature. *Psychological Science* 19, 1207–1212.
- Bettmann, J., Lundahl, B., Wright, R., Jaspersen, R., McRoberts, C. (2011). Who are they? A descriptive study of adolescents in wilderness and residential programs. *Residential Treatment for Children Youth*, 28(3), 192-210.
- Beute, F. van den Berg, A., Geef kinderen de natuur (terug), *Natuurmonumenten* (2019) http://www.agnesvandenbergh.nl/pubs_nl.php
- Bijmens, E., Zeegers, M., Gielen, M., Kicinski, M., Hageman, G., Pachen, D., Derom, C., e.a. (2015). Lower placental telomere length may be attributed to maternal residential traffic exposure; a twin study. *Environment International*, 79, 1-7.
- Bijmens, E., Nawrot, T., Loos, R., Gielen, M., Vlietinck, R., Derom, C., Zeegers, M. (2017). Blood pressure in young adulthood and residential greenness in the early-life environment of twins. *Environmental Health*, 16(1), 53.

- Blair, D. (2009). The child in the garden: an evaluative review of the benefits of school gardening. *J. Environ. Educ.* 40, 15–38.
- Bloemsmas, L., Wijga, A., Klompmaker, J., Janssen, N., Smit, H., Koppelman, G., Brunekreef, B., e.a. (2019). The associations of air pollution, traffic noise and green space with overweight throughout childhood: The PIAMA birth cohort study. *Environmental Research*, 169, 348-356.
- Boldemann, C., Blennow, M., Dal, H., Mårtensson, F., Raustorp, A., Yuen, K., Wester, U. (2006). Impact of preschool environment upon children's physical activity and sun exposure. *Preventive Medicine*, 42(4), 301-308.
- Both, K., de Vries, G. (1989), Over de drempel. Natuuronderwijs in de schoolomgeving: Een invoeringsprogramma. Hoevelaken: CPS
- Both, K. (2003), Leerlandschappen rond de school. Engelse ervaringen. In: De Wereld van het Jonge Kind, januari
- Both, K. (2006) Jeugdervaringen en natuurbetrokkenheid. In Topervaringen van kinderen met de natuur. Verboom, J., de Vries, S. (red). p.43-57.
- Broda, H. (2007). Schoolyard-enhanced learning: Using the outdoors as an instructional tool K – 8. Portland (MN): Stenhouse.
- Broda, H. (2011). Moving the Classroom Outdoors: Schoolyard-Enhanced Learning in Action Stenhouse.
- Browning, M., Rigolon, A. (2019). School green space and its impact on academic performance: A systematic literature review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(3), 429.
- Bruni, C., Winter, P., Schultz, P., Omoto, A., Tabanico, J. (2017). Getting to know nature: evaluating the effects of the Get to Know Program on children's connectedness with nature. *Environmental Education Research*, 23(1), 43-62.
- Buijs, A., Custers, M., Langers, F. (2007). Natuur door andere ogen bekeken (allochtonen en jongeren). Alterra, Wageningen WUR.
- Capaldi, C., Dopko, R., Zelenski, J. (2014). The relationship between nature connectedness and happiness: a meta-analysis. *Frontiers in Psychology* vol, 5.
- Cervinka, R., Röderer, K., Hefler, E. (2012). Are nature lovers happy? On various indicators of wellbeing and connectedness with nature. *Journal of Health Psychology*, 17(3), 379-388.
- Carson, R. (1984). *The sense of wonder*. New York: Harper Collins.
- Chawla, L. (2001) Significant Life Experiences Revisited Once Again: response to Vol. 5(4) 'Five Critical Commentaries on Significant Life Experience Research in Environmental Education'. *Environmental Education Research*, 7(4), 451-461.
- Chawla, L., and Nasar, J. (2015). Benefits of nature contact for children. *CPL Bibliogr.*30, 433–452.
- Cherrie, M., Shortt, N., Mitchell, R., Taylor, A., Redmond, P., Thompson, C., Starr, J., e.a. (2018). Green space and cognitive ageing: A retrospective life course analysis in the Lothian Birth Cohort 1936. *Social Science and Medicine*, 196, 56-65.
- Collado, S., Corraliza, J., Staats, H., Ruíz, M. (2015). Effect of frequency and mode of contact with nature on children's self-reported ecological behaviors. *Journal of Environmental Psychology*, 41, 65-73.
- Collado, S., Staats, H., Corraliza, J. (2013). Experiencing nature in children's summer camps: Affective, cognitive and behavioural consequences. *Journal of Environmental Psychology*, 33, 37-44.
- Combs, K., Hoag, M., Roberts, S., Javorski, S. (2016). A multilevel model to examine adolescent outcomes in Outdoor Behavioral Healthcare: The parent perspective. Paper presented at the Child Youth Care Forum.42
- Dadvand, P., Gascon, M., Markevych, I. (2019). Green spaces and child health and development. In: M. R. Marselle, e.a. (Eds.), *Biodiversity and Health in the Face of Climate Change* (pp. 121-130). Cham: Springer International Publishing.
- Dadvand, P., Nieuwenhuijsen, M., Esnaola, M., Forn, J., Basagaña, X., Alvarez-Pedrerol, M., Rivas, I., e.a. (2015). Green spaces and cognitive development in primary schoolchildren. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 112(26), 7937-7942.
- Dadvand, P., Sunyer, J., Alvarez-Pedrerol, M., Dalmau-Bueno, A., Esnaola, M., Gascon, M., Pascual, M. D. C., e.a. (2017). Green spaces and spectacles use in schoolchildren in Barcelona. *Environmental Research*, 152, 256-262.
- Dadvand, P., Villanueva, C., Font-Ribera, L., Martinez, D., Basagaña, X., Belmonte, J., Vrijheid, M., e.a. (2014). Risks and benefits of green spaces for children: a cross-sectional study of associations with sedentary behavior, obesity, asthma, and allergy. *Environmental Health Perspectives*, 122(12), 1329.
- Dadvand, P., Wright, J., Martinez, D., Basagaña, X., McEachan, R., Cirach, M., Gidlow, C., e.a. (2014). Inequality, green spaces, and pregnant women: roles of ethnicity and individual and neighbourhood socioeconomic status. *Environment International*, 71, 101-108.

- Davies, R., and Hamilton, P. (2018). Assessing learning in the early years' outdoor classroom: examining challenges in practice. *Education* 46, 117–129.
- De Vries, S., Winsum-Westra, M., Vreke, J., Langers, F. (2008). Jeugd, overgewicht en groen. Alterra.
- De Vries, S., Langers, F., Donders, J., Willeboer, M., Van den Berg, A. (2013). Meer groen op het schoolplein: een interventiestudie. Rapport 2472. Wageningen: Alterra.
- De Vries, S., Verheij, R., Smeets, H. (2015). Groen en gebruik ADHD-medicatie door kinderen: de relatie tussen de hoeveelheid groen in de woonomgeving en de prevalentie van AD (H) D-medicatiegebruik bij 5-tot 12-jarigen: Alterra Wageningen UR.
- Dimock, H., Hendry, C. (1931). *Camping and character: a camp experiment in character education*. New York: Association press.
- Dolgin, E. (2015). The myopia boom. *Nature*, 519(7543), 276.
- Edwards-Jones, A., Waite, S., and Passy, R. (2018). Falling into LINE: school strategies for overcoming challenges associated with learning in natural environments (LINE). *Education* 46, 49–63.
- Engemann, K., Pedersen, C., Arge, L., Tsirogiannis, C., Mortensen, P., Svenning, J.-C. (2019). Residential green space in childhood is associated with lower risk of psychiatric disorders from adolescence into adulthood. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 116(11), 5188-5193.
- Faber Taylor, A., Kuo, F. (2009). Children with attention deficits concentrate better after walk in the park. *Journal of Attention Disorders*, 12, 402 - 409.
- Feng, X., Astell-Burt, T. (2017). The relationship between neighbourhood green space and child mental wellbeing depends upon whom you ask: multilevel evidence from 3083 children aged 12–13 years. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 14(3), 235.
- Fiskum, T., and Jacobsen, K. (2012). Individual differences and possible effects from outdoor education: long time and short time benefits. *World J. Educ.* 2, 20–33.
- Flouri, E., Midouhas, E., Joshi, H. (2014). The role of urban neighbourhood green space in children's emotional and behavioural resilience. *Journal of Environmental Psychology*, 40, 179-186.
- Flouri, E., Papachristou, E., Midouhas, E. (2019). The role of neighbourhood greenspace in children's spatial working memory. *British Journal of Educational Psychology*, 89(2), 359-373.
- Fredrickson, L. Anderson, D. (1999). A qualitative exploration of the wilderness experience as a source of spiritual inspiration. *Journal of Environmental Psychology*, 19, 21-39.
- Fuertes, E., Markevych, I., Bowatte, G., Gruzieva, O., Gehring, U., Becker, A., Berdel, D., e.a. (2016). Residential greenness is differentially associated with childhood allergic rhinitis and aeroallergen sensitization in seven birth cohorts. *Allergy*, 71(10), 1461-1471.
- Gascon, M., Vrijheid, M., Nieuwenhuijsen, M. (2016). The built environment and child health: An overview of current evidence. [journal article]. *Current environmental health reports*, 3(3), 250-257.
- Gebhard, U. (2003). *Kind und Natur. Die Bedeutung der Natur für die Psychische Entwicklung*. Opladen: Westdeutscher Verlag.
- Gillis, H., Speelman, E., Linville, N., Bailey, E., Kalle, A., Oglesbee, N., Sandlin, J., e.a. (2016). Meta-analysis of treatment outcomes measured by the Y-OQ and 43 Y-OQ-SR comparing wilderness and non-wilderness treatment programs. Paper presented at the Child Youth Care Forum.
- Gray, P. (2011). The decline of play and the rise of psychopathology in children and adolescents. *American Journal of Play* V3, 443.
- Greenwood, A., Gatersleben, B. (2016). Let's go outside! Environmental restoration amongst adolescents and the impact of friends and phones. *Journal of Environmental Psychology*, 48, 131-139.
- Gubbels, J., Kremers, S., Droomers, M., Hoefnagels, C., Stronks, K., Hosman, C., de Vries, S. (2016). The impact of greenery on physical activity and mental health of adolescent and adult residents of deprived neighborhoods: A longitudinal study. *Health Place*, 40, 153-160.
- Gurholt, K., Sanderud, J. (2016). Curious play: children's exploration of nature. *Journal of Adventure Education and Outdoor Learning*, 16(4), 318-329.
- Gustafsson, P., Szczepanski, A., Nelson, N., Gustafsson, P. (2012). Effects of an outdoor education intervention on the mental health of schoolchildren. *Journal of Adventure Education Outdoor Learning*, 12(1), 63-79.
- Harper, N. (2017). Wilderness therapy, therapeutic camping and adventure education in child and youth care literature: A scoping review. *Children and Youth Services Review*, 83, 68-79.
- Hanski, I., von Hertzen, L., Fyhrquist, N., Koskinen, K., Torppa, K., Laatikainen, T., Mäkelä, M. (2012). Environmental biodiversity, human microbiota, and allergy are interrelated. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 109(21), 8334-8339.
- Harris, F. (2017). The nature of learning at forest school: practitioners' perspectives. *Education* 45, 272–291.

- Hartmeyer, R., Mygind, E. (2016). A retrospective study of social relations in a Danish primary school class taught in 'udeskole'. *Journal of Adventure Education and Outdoor Learning*, 16(1), 78-89.
- He, M., Xiang, F., Zeng, Y., Mai, J., Chen, Q., Zhang, J., Smith, W., e.a. (2015). Effect of time spent outdoors at school on the development of myopia among children in China: a randomized clinical trial. *Jama*, 314(11), 1142-1148.
- Hsieh, S., Klassen, A., Curriero, F. C., Caulfield, L., Cheskin, L., Davis, J., Goran, M., e.a. (2015). Built environment associations with adiposity parameters among overweight and obese Hispanic youth. *Preventive Medicine Reports*, 2, 406-412.
- Huijsman, E. (1999). *Vroeger ving ik kikkerdril...: een onderzoek naar de relatie tussen natuurbeleving in de kindertijd en natuurbeelden van volwassenen*. Doctoraalscriptie. Katholieke Universiteit Nijmegen, Nijmegen.
- Johnson, P. (2007). Growing physical, social and cognitive capacity: engaging with natural environments. *Int. Educ. J.* 8, 293-303.
- Joye, Y., Pals, R., Steg, L. Evans, B. (2013). New Methods for Assessing the Fascinating Nature of Nature Experiences. *PLoS ONE* 8, e65332.
- Kahn, P.H./ S.R. Kellert (2002). *Children and Nature. Psychological, Sociocultural and Evolutionary Investigations*. Cambridge MA: MIT Press
- Kantar Public. (2018). *Onderzoek buitenspelen 2018*. Utrecht: Jantje Beton. <https://jantjebeton.nl/uploads/downloads/onderzoek-buitenspelen-2018-5b150b8761733.pdf>
- Kaplan, R., Kaplan, S. (1989). *The experience of nature: A psychological perspective*. New York: Cambridge University Press.
- Kellert, S./ E.O. Wilson (eds.)(1993). *The Biophilia Hypothesis*. Washington: Island Press
- Kellert, S.R. (1996). *The Value of Life*. Washington: Island Press
- Kelz, C., Evans, G., Röderer, K. (2015). The restorative effects of redesigning the schoolyard: A multi-methodological, quasi-experimental study in rural Austrian middle schools. *Environment and Behavior*, 47(2), 119-139.
- Kim, J.-H., Lee, C., Sohn, W. (2016). Urban natural environments, obesity, and health-related quality of life among Hispanic children living in inner-city neighborhoods. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 13(1), 121.
- Kobayashi, H., Song, C., Ikei, H., Park, B.-J., Lee, J., Kagawa, T., Miyazaki, Y. (2018). Forest walking affects autonomic nervous activity: A population-based study. [Original Research]. *Frontiers in Public Health*, 6(278).
- Kuo, M., Browning, M., Penner, M. (2018). Do lessons in nature boost subsequent classroom engagement? Refueling students in flight. *Frontiers in Psychology*, 8(2253). *Journal of Environmental Health Research*, 28(6), 653-666.
- Lachowycz, K., Jones, A., Page, A., Wheeler, B., Cooper, A. (2012). What can global positioning systems tell us about the contribution of different types of urban greenspace to children's physical activity? *Health Place*, 18(3), 586-594.
- Langellotto, G., Gupta, A. (2012). Gardening increases vegetable consumption in school-aged children: A meta-analytical synthesis. *HortTechnology*, 22(4), 430-445.
- Largo-Wight, E., Guardino, C., Wludyka, P., Hall, K., Wight, J., Merten, J. (2018). Nature contact at school: The impact of an outdoor classroom on children's well-being. *International*
- Lerstrup, I., Møller, M. (2016). Affordances of ditches for preschool children. *Children, Youth and Environments*, 26(2), 43-60.
- Leuven, J., Rutenfrans, A., Dolfin, A., Leuven, R. (2018). School gardening increases knowl edge of primary schoolchildren on edible plants and preference for vegetables. *Food Science and Nutrition*. DOI: 10.1002/fsn3.758
- Lieberman, G., and Hoody, L. (1998). *Closing the Achievement Gap: Using the Environment as an Integrating Context for Learning*. San Diego: State Education and Environment Roundtable.
- Liefländer, A., Fröhlich, G., Bogner, F., Schultz, P. (2013). Promoting connectedness with nature through environmental education. *Environmental Education Research*, 19(3), 370-384.
- Lindsay, L. (2004). *Small wonders: Designing vibrant natural landscapes for early childhood*. Toronto: Evergreen <https://www.evergreen.ca/downloads/pdfs/Small-Wonders.pdf>
- Louv, R. (2005). *Last child in the woods: Saving our children from nature deficit disorder*. Chapel Hill: Algonquin Press.
- Magle-Haberek, N., Tucker, A., Gass, M. (2012). Effects of program differences with wilderness therapy and residential treatment center (RTC) programs. *Residential Treatment for Children Youth*, 29(3), 202-218.

- Markevych, I., Fuertes, E., Tiesler, C., Birk, M., Bauer, C.-P., Koletzko, S., von Berg, A., e.a. (2014). Surrounding greenness and birth weight: results from the GINIplus and LISAplus birth cohorts in Munich. *Health Place*, 26, 39-46.
- Markevych, I., Tiesler, C. M. T., Fuertes, E., Romanos, M., Dadvand, P., Nieuwenhuijsen, M., Berdel, D., e.a. (2014). Access to urban green spaces and behavioural problems in children: Results from the GINIplus and LISAplus studies. *Environment international*, 71, 29-35.44
- Martens, D., Nawrot, T. (2018). Ageing at the level of telomeres in association to residential landscape and air pollution at home and work: a review of the current evidence. *Toxicology Letters*, Online First.
- Mårtensson, F., Boldemann, C., Söderström, M., Blennow, M., Englund, J., Grahn, P. (2009). Outdoor environmental assessment of attention promoting settings for preschool children. *Health Place*, 15(4), 1149-1157.
- Mayer, F., Frantz, C., Bruehlman-Senecal, E., Dolliver, K. (2008) Why is nature beneficial? The role of connectedness to nature.
- McCormack, G., Rock, M., Toohey, A., Hignell, D. (2010). Characteristics of urban parks associated with park use and physical activity: A review of qualitative research. *Health Place*, 16(4), 712-726.
- McCracken, D., Allen, D., Gow, A. J. (2016). Associations between urban greenspace and health-related quality of life in children. *Preventive Medicine Reports*, 3, 211-221.
- McCrorie, P., Fenton, C., Ellaway, A. (2014). Combining GPS, GIS, and accelerometry to explore the physical activity and environment relationship in children and young people-a review. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 11(1), 93.
- McEachan, R., Yang, T., Roberts, H., Pickett, K., Arseneau-Powell, D., Gidlow, C., Wright, J., e.a. (2018). Availability, use of, and satisfaction with green space, and children's mental wellbeing at age 4 years in a multicultural, deprived, urban area: results from the Born in Bradford cohort study. *The Lancet Planetary Health*, 2(6), e244-e254.
- McGrath, L., Hopkins, W., Hinckson, E. (2015). Associations of objectively measured built-environment attributes with youth moderate-vigorous physical activity: A systematic review and meta-analysis. [journal article]. *Sports Medicine*, 45(6), 841-865.
- Mieras, M. (2015). *Beetje natuur, grote invloed*. Factsheet. Amsterdam: IVN. <https://www.mieras.nl/schrijven/beetje-natuur/>
- Mieras, M. (2018). *Buitentijd is leertijd*. Factsheet. Amsterdam: IVN. <https://www.mieras.nl/schrijven/buitentijd-leertijd/>
- Mitchell, R., Astell-Burt, T., Richardson, E. (2011). A comparison of green space indicators for epidemiological research. *J Epidemiol Community Health*, 65 (10), 853-858.
- Mutz, M., Müller, J., Göring, A. (2019). Outdoor adventures and adolescents' mental health: daily screen time as a moderator of changes. *Journal of Adventure Education and Outdoor Learning*, 19(1), 56-66.
- Nicholson, S. (1971). How not to cheat children, the theory of loose parts. *Landscape Architecture*, 62(1), 30-34.
- Nielsen, T., Hansen, K., Nielsen, T., Hansen, K. (2007). Do green areas affect health? *Health Place* 13, 839
- Nieuwenhuijsen, M., Balseviciene, B., Šinkariova, L., Gražulevičienė, R., Andrušaitytė, S., Uždanavičiūtė, I., Dédèlè, A. (2014). Impact of residential greenness on preschool children's emotional and behavioral problems. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 11(7), 6757-6770.
- Nisbet, E., Zelenski, J. (2013). The NR-6: a new brief measure of nature relatedness. *Front Psychol*, 4.
- Nisbet, E., (2011). Underestimating nearby nature: affective forecasting errors obscure the happy path to sustainability. *Psychological science* 22, 1101-6.
- Nurdy, E., Sarti, A., Dijkstra, C., Seidell, J. (2017). *Sowing Seeds for Healthier Diets: Children's perspectives on SchoolGardening*. (VU)
- Pappler, M./ R. Witt (2001). *Natur Erlebnis Räume. Neue Wege für Schulhöfe, Kindergärten und Spielplätze*. Seelze: Kallmeyer
- Oberholzer, A./ L. Lässer (2003). *Gärten für Kinder.Naturnahe Kindergarten- und Schulanlagen, Hausgärten und Spielplätze*. Ulmer: Eugen Verlag
- Olivos, P., Clayton, S. (2017). Self, nature and well-being: Sense of connectedness and environmental identity for quality of life. In: G. Fleury-Bahi, E. Pol O. Navarro (Eds.), *Handbook of environmental psychology and quality of life research* (pp. 107-126). Cham: Springer.
- Ozer, E. (2007). The effects of school gardens on students and schools: conceptualization and considerations for maximizing healthy development. *Health Educ. Behav.* 34, 846-863.
- Passy, R. (2014). School gardens: teaching and learning outside the front door. *Education* 42, 23-38.

- Peters, E. (2016). Met je billen in het zand. Zien hoe de omgeving het spel van kinderen vormt. Leiden: Lectoraat Natuur en Ontwikkeling Kind.
- Petraviciene, I., Grazuleviciene, R., Andrusaityte, S., Dedele, A., Nieuwenhuijsen, M. (2018). Impact of the social and natural environment on preschool-age children weight. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 15(3), 449.
- Potwarka, L., Kaczynski, A., Flack, A. (2008). Places to Play: Association of Park Space and Facilities with Healthy Weight Status among Children. *Journal of Community Health* 33, 344–350
- Ramstetter, C., Murray, R., Garner, A. (2010). The Crucial Role of Recess in Schools. *Journal of School Health* 80, 517–526.
- Reed, K., Wood, C., Barton, J., Pretty, J., Cohen, D., Sandercock, G. (2013). A repeated measures experiment of green exercise to improve self-esteem in UK school children. *PLoS ONE*, 8(7), e69176.
- Remmers, T., Thijs, C., Ettema, D., De Vries, S., Slingerland, M., Kremers, S. (2019). Critical hours and important environments: Relationships between afterschool physical activity and the physical environment using GPS, GIS and accelerometers in 10–12-year-old children. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(17), 3116.
- Remmerswaal, A., Langers, F., de Boer, T., Steenbergen, R. (2017). School in Bos, een ervaring voor het leven? Rapport 334. Wageningen: Wageningen University Research, Wetenschapswinkel.
- Renz-Polster, H., Hüther, G. (2013). *Wie Kinder heute wachsen: Natur als Entwicklungsraum: ein neuer Blick auf das kindliche Lernen, Fühlen und Denken*. Weinheim, Basel: Beltz.
- Reuben, A., Arseneault, L., Belsky, D., Caspi, A., Fisher, H., Houts, R., Moffitt, T., e.a. (2019). Residential neighborhood greenery and children’s cognitive development. *Social Science and Medicine*, 230, 271-279.
- Rice, C., Torquati, J. (2013). Assessing connections between young children’s affinity for nature and their experiences in natural outdoor settings in preschools. *Children Youth and Environments*, 23(2), 78-102.
- Richardson, E., Pearce, J., Shortt, N., Mitchell, R. (2017). The role of public and private natural space in children’s social, emotional and behavioural development in Scotland: A longitudinal study. *Environmental Research*, 158, 729-736.
- Rickinson, M. a.o. (2004). *A Review of Research on Outdoor Learning*, Preston Montfort: Field Studies Council
- Rohof, J. (2008). *Sprekenderwijs: Visies van jongeren, NME-experts en milieufilosofen op topervaringen in de natuur*. Beek-Ubbergen: Stichting wAarde. <http://www.agnesvandenbergh.nl/sprekenderwijs.pdf>
- Rook, G., Bäckhed, F., Levin, B., McFall-Ngai, M., McLean, A. (2017). Evolution, human-microbe interactions, and life history plasticity. *The Lancet*, 390(10093), 521-530.45
- Roskos, K., Christie, J., Widman, S., Holding, A. (2010). Three decades in: Priming for meta analysis in play-literacy research. *Journal of Early Childhood Literacy* 10, 55–96.
- Ruiz-Gallardo, J.-R., Verde, A., Valdés, A. (2013). Garden-based learning: An experience with “at risk” secondary education students. *The Journal of Environmental Education*, 44(4), 252-270.
- Ruokolainen, L., Von Hertzen, L., Fyhrquist, N., Laatikainen, T., Lehtomäki, J., Auvinen, P., Karvonen, A., e.a. (2015). Green areas around homes reduce atopic sensitization in children. *Allergy*, 70(2), 195-202.
- Sanders, T., Feng, X., Fahey, P., Lonsdale, C., Astell-Burt, T. (2015). Greener neighbourhoods, slimmer children? Evidence from 4423 participants aged 6 to 13 years in the longitudinal study of Australian children. *International Journal of Obesity*, 39(8), 1224.
- Schalkwijk, A., van der Zwaard, B., Nijpels, G., Elders, P., Platt, L. (2017). The impact of greenspace and condition of the neighbourhood on child overweight. *The European Journal of Public Health*, 28(1), 88-94.
- Schouten, M. (2005). *Spiegel van de natuur. Het natuurbeeld in cultuurhistorisch perspectief*. KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- Skar, M., Gundersen, V., O’Brien, L. (2016). How to engage children with nature: why not just let them play? *Children’s Geographies*, 14(5), 527-540.
- Schultz, P. (2002). Inclusion with nature: The psychology of human-nature relations. In: P. Schmuck P. W. Schultz (Eds.), *Psychology of Sustainable Development* (pp. 61-78): Springer US.
- Schutte, A., Torquati, J., Beattie, H. (2017). Impact of urban nature on executive functioning in early and middle childhood. *Environment and Behavior*, 49(1), 3-30.
- Seeland, K., Dübendorfer, S., Hansmann, R. (2009). Making friends in Zurich’s urban forests and parks: The role of public green space for social inclusion of youths from different cultures. *Forest Policy and Economics*, 11(1), 10-17.
- Seghers, J., Scheerder, J., Boen, F., Van Gils, J., Meire, J., Vanderstede, W., Servaas, W. (2008). Onderzoek met betrekking tot de relatie tussen (on) beschikbaarheid van bespeelbare ruimte, de mate van buitenspelen en de gevolgen daarvan op de fysieke, sociale, psychische en emotionele ontwikkeling van de Vlaamse kinderen en

jongeren: syntheseverslag. Leuven: Katholieke Universiteit Leuven, Faculteit Bewegings- en Revalidatiewetenschappen, Departement Humane Kinesiologie.

- Sahrakhiz, S. (2017a). Immediacy and distance in teacher talk—A comparative case study in German elementary- and outdoor school-teaching. *Cogent Educ.* 4:1291175.
- Sahrakhiz, S. (2017b). The ‘outdoor school’ as a school improvement process: empirical results from the perspective of teachers in Germany. *Education 3-13*, 1–13.
- Sahrakhiz, S., Harring, M., and Witte, M. (2018). Learning opportunities in the outdoor school—empirical findings on outdoor school in Germany from the children’s perspective. *J. Advent. Educ. Outdoor Learn.* 18, 214–226.
- Skår, M., Krogh, E. (2009). Changes in children’s nature-based experiences near home: from spontaneous play to adult-controlled, planned and organised activities. *Children’s Geographies*, 7(3), 339-354.
- Sobel, D. (1996). *Beyond Ecophobia. Reclaiming the Heart in Nature Education*, Great Barrington (MA): The Orion Society
- Sobel, D. (2002). *Children’s Special Places*. Detroit: Wayne State University Press
- Sobel, D. (2003). *Place – Based Education. Connecting Classrooms and Communities*. Great Barrington (MA): The Orion Society
- Söderström, M., Boldemann, C., Sahlin, U., Mårtensson, F., Raustorp, A., Blennow, M. (2013). The quality of the outdoor environment influences children’s health—a cross-sectional study of preschools. *Acta paediatrica*, 102(1), 83-91.
- Stevens, G., Van Dorsselaer, S., Boer, M., De Roos, S., Duinhof, E., Ter Bogt, T., Vollebergh, W. (2018). *HBSC 2017. Gezondheid en welzijn van jongeren in Nederland*. Utrecht: Utrecht University.
- Stevenson, M., McEwan, J., Bentsen, P., Schilhab, T., Glue, P., Trani, P., Wheeler, B., e.a. (2019). Nature walks versus medication: A randomized, double-blind, placebo- controlled treatment comparison trial for attention problems in Attention Deficit/Hyperactivity Disorder. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* (submitted).
- Stevenson, M., Schilhab, T., Bentsen, P. (2018). Attention Restoration Theory II: a systematic review to clarify attention processes affected by exposure to natural environments. *Journal of Toxicology and Environmental Health, Part B*, 21(4), 227-268.
- Takano, K. (2002). Urban residential environments and senior citizens’ longevity in megacity areas: the importance of walkable green spaces. *Journal of epidemiology and community health* 56,913–8.
- Taylor, A. Kuo, F., Sullivan, W. (2002). Views of nature and self-discipline: evidence from inner city children. *Journal of Environmental Psychology* 22, 49–63.
- Taylor, A., Kuo, F. (Ming) (2011). Could Exposure to Everyday Green Spaces Help Treat ADHD? Evidence from Children’s Play Settings. *Applied Psychology: Health and Well-Being* 3, 281–303.
- Tideman, J., Polling, J., Der Schans, A., Verhoeven, V., Klaver, C. (2016). *Bijziendheid, een groeiend probleem*. *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*, 160:D803.
- Tillmann, S., Tobin, D., Avison, W., Gilliland, J. (2018). Mental health benefits of interactions with nature in children and teenagers: a systematic review. *Journal of Epidemiology and Community Health*, 72(10), 958-966.
- Tischer, C., Weigl, F., Probst, A., Standl, M., Heinrich, J., Pritsch, K. (2016). Urban dust microbiome: impact on later atopy and wheezing. *Environmental Health Perspectives*, 124(12), 1919-1923.
- Tovey, H. (2011). *Laat ze buiten spelen: Een pleidooi voor gezonde risico’s*. Apeldoorn: Garant
- Ulrich, R., Simons, R., Losito, B., Fiorito, E., Miles, M., Zelson, M. (1991). Stress recovery during exposure to natural and urban environments. *Journal of Environmental Psychology*, 11(3), 201-230.
- Ulset, V., Vitaro, F., Brendgen, M., Bekkhus, M., Borge, A. (2017). Time spent outdoors during preschool: Links with children’s cognitive and behavioral development. *Journal of Environmental Psychology*, 52, 69-80.
- Van Aart, C., Michels, N., Sioen, I., Martens, D., Nawrot, T., De Henauw, S. (2018). Vitamin D as predictor of telomere length in the transition from child to adolescent. *Revue d’Épidémiologie et de Santé Publique*, 66, S237.
- Van Aart, C., Michels, N., Sioen, I., De Decker, A., Bijmens, E., Janssen, B., De Henauw, S., e.a. (2018). Residential landscape as a predictor of psychosocial stress in the life course from childhood to adolescence. *Environment International*, 120, 456-463.
- Van den Berg, A. (2011). *Natuur als therapie bij ADHD: Literatuurstudie, interviews met deskundigen, en empirisch onderzoek*. Rapport 2112. Wageningen: Alterra.
- Van den Berg, A., Joye, Y., Koole, S. (2016). Why viewing nature is more fascinating and restorative than viewing buildings: A closer look at perceived complexity. *Urban Forestry Urban Greening*, 20, 397-401.
- Van den Berg, A., Ter Heijne, M. (2005). Fear versus fascination: An exploration of emotional responses to natural threats. *Journal of Environmental Psychology*, 25(3), 261-272.

- Van den Berg, A., Wesselijs, J., Maas, J., Tanja-Dijkstra, K. (2017). Green walls for a restorative classroom environment: A controlled evaluation study. *Environment and Behavior*, 49(7), 791-813.
- Van den Berg, M., Maas, J., Muller, R., Braun, A., Kaandorp, W., van Lien, R., van Poppel, M., e.a. (2015). Autonomic Nervous System responses to viewing green and built settings: differentiating between sympathetic and parasympathetic activity. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 12(12), 15860-15874.
- Van der Waal, M., Van den Berg, A., Van Koppen, C. (2008). Terug naar het bos: effecten van natuurbelevingsprogramma 'Het Bewaarde Land' op de natuurbeleving, topervaringen en gezondheid van allochtone en autochtone kinderen. Report 1702. Wageningen: Alterra.
<http://www2.alterra.wur.nl/Webdocs/PDFFiles/Alterraraapporten/AlterraRapport1702.pdf>
- Van Dijk-Wesselijs, J., Berg, A. v. d., Hovinga, D., Vugt, M. v., Maas, J. (2019). The impact of greening schoolyards on school children's play and non-play behavior. Manuscript submitted for publication.
- Van Dijk-Wesselijs, J., Maas, J., Hovinga, D., Van Vugt, M., Van den Berg, A. (2018). The impact of greening schoolyards on the appreciation, and physical, cognitive and social-emotional well-being of schoolchildren: A prospective intervention study. *Landscape and urban planning*, 180, 15-26.
- Van Kann, D., Kremers, S., Gubbels, J., Bartelink, N., De Vries, S., De Vries, N., Jansen, M. (2015). The association between the physical environment of primary schools and active school transport. *Environment and Behavior*, 47(4), 418-435.
- Verheij, C. (2003). De boerderij als klaslokaal. De 'Levende School' in Noorwegen als inspiratiebron. In: Mensen-kinderen, november.
- Verboom, J., e.a. (2004). Teenagers and biodiversity – Worlds apart? Wageningen: Alterra WUR
- Waite, S. (2011). Teaching and learning outside the classroom: personal values, alternative pedagogies and standards. *Education* 39, 65–82.
- Waite, S., Bølling, M., and Bentsen, P. (2016). Comparing apples and pears?: a conceptual framework for understanding forms of outdoor learning through comparison of English Forest Schools and Danish udeskole. *Environ. Educ. Res.* 22, 868–892.
- Ward, J., Duncan, J., Jarden, A., Stewart, T. (2016). The impact of children's exposure to greenspace on physical activity, cognitive development, emotional wellbeing, and ability to appraise risk. *Health Place*, 40, 44-50.
- Wells, N. Evans, G. (2003). Nearby Nature: a buffer of life stress among rural children. *Environment and behavior* vol 35, 311–330.
- Wells, N., Lekies, K. (2006). Nature and the Life Course. Pathways from Childhood Nature Experiences to Adult Environmentalism. In: *Children, Youth and Environments* 16(1).
- Wheeler, B., Cooper, A., Page, A., Jago, R. (2010). Greenspace and children's physical activity: A GPS/GIS analysis of the PEACH project. *Preventive Medicine*, 51(2), 148-152.
- Wilson, E. (1984). *Biophilia*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Wistoft, K. (2013). The desire to learn as a kind of love: gardening, cooking, and passion in outdoor education. *J. Advent. Educ. Outdoor Learn.* 13, 125–141.
- Zamani, Z. (2016). 'The woods is a more free space for children to be creative; their imagination kind of sparks out there': exploring young children's cognitive play opportunities in natural, manufactured and mixed outdoor preschool zones. *Journal of Adventure Education and Outdoor Learning*, 16(2), 172-189.
- Zelenski, J., Nisbet, E. (2014). Happiness and feeling connected: The distinct role of nature relatedness. *Environment and Behavior*, 46(1), 3-23.

Websites:

Algemeen:

- <https://ruimtevoordejeugd.nl> (*méér ruimte buiten voor jongeren, met nieuwtjes, agenda en relevante organisaties*)
- www.degroenestad.nl (*De Groene Stad zet zich in voor een fijne en gezonde stedelijke leefomgeving voor al zijn bewoners, oftewel: voor mens en dier*)
- www.groenforum.nl (*Groenforum is het tuinform waar je vragen kunt stellen, tips kunt geven en krijgen over tuinieren en ervaringen deelt*)

- <https://www.natuurmonumenten.nl/kinderen/wat-is-oerrr> *OERRR is het jeugdprogramma van Natuurmonumenten.*
- <https://www.staatsbosbeheer.nl/speelbossen>
- <https://www.ivn.nl/afdeling/bernheze/voedselbos>
- <https://www.ivn.nl/provincie/flevoland/educatie-over-voedselbossen>

Groene schoolpleinen:

- www.springzaad.nl *(van stappenplan tot achtergrondinfo over speelnatuur en nog veel meer)*
- <http://www.springzaad.be> *(de Vlaamse tak van het Springzaad-netwerk)*
- <https://oasenetwerk.nl> *(samenwerkende organisaties die zich inzetten voor een natuurlijke leefomgeving)*
- www.groeneschoolpleinen.nl *(voor als je het hele school plein wilt vergroenen)*
- www.wildeweelde.nl *(de vakgroep Wilde Weelde is een vakvereniging van bedrijven, die milieubewust werken vanuit een ecologische visie aan een natuurrijke omgeving. WW bestaat uit hoveniers, kwekers, ontwerpers, boomverzorgers etc. die helpen waar het moeilijk wordt om alleen verder te komen)*
- www.speeltuinbende.nl *(spelen voor kinderen met beperkingen)*
- www.ivn.nl *(natuur voor jong en oud, met als speerpunten gezondheid, buurt en recreatie)*
- <http://www.coolnature.nl> *(Cool Nature staat voor grote natuurspeelsterreinen dichtbij bewoonde kernen in Gelderland en Overijssel)*
- http://www.playengland.org.uk/wp-content/uploads/2007/11/play_naturally_a_review_of_childrens_natural_play.pdf *(a review of children's natural play – Play Council, 2006)*
- <https://www.pgpedia.com/all-listings> *(play and playgrounds encyclopedia)*
- <https://www.internationalschoolgrounds.org> *(International Schoolgrounds Alliance)*

Groene Pedagogiek/onderwijs:

- **Nader in te vullen**

Lesaanbod en lesmateriaal:

- <http://onsgroeneschoolplein.nl> *(lesideeën voor op een groen schoolplein)*
- <https://www.groengelinkt.nl> *(groene lesideeën over natuur, milieu en duurzaamheid voor kinderopvang, PO, VO en MBO)*
- <https://www.nmegids.nl/algemeen/lesaanbod>
- <http://boerderijschool.nl/onderwijsconcept>
- <https://www.boerderijeducatienederland.nl>
- <https://winkel.ivn.nl/moestuin-lespakket.html>
- <https://www.smaakmissies.nl/missie/moestuin/>
- <http://onderzoekendtuinieren.nl/>
- <https://www.groengelinkt.nl> *(groene lesideeën over natuur, milieu en duurzaamheid voor kinderopvang, PO, VO en MBO)*
- <https://www.gezondeschool.nl> *(alle gereedschappen voor een gezonde leefstijl – educatie, omgeving, beleid, signaleren)*

Moestuiniëren:

- http://stichtinggoase.nl/moestuiniëren-met-kinderen_2
- <https://www.avvn.nl/medegebruik-natuur-milieu>
- <https://www.avvn.nl/bemestingsadvies>

- https://www.publicspaceinfo.nl/media/uploads/files/MINEZ_2011_0003.pdf (*handboek generatietuin - jong en oud tuinieren samen. Ministerie EL&I - 2011*)
- <https://www.forestschoools.com>
- www.boerderijschool.nl (website van de Stichting Boerderijschool – *intensieve boerderijschool-educatie*)
- www.velt.nu/schoolmoestuin
- www.velt.nu/composteren
- <https://www.milieucentraal.nl/in-en-om-het-huis/tuinieren/>

Veiligheid:

- www.allesoverspelen.nl
- <https://vng.nl/artikelen/veiligheid-speeltoestellen>
- <https://www.nvwa.nl/onderwerpen/speeltoestellen/warenwetbesluit-attractie-en-speeltoestellen>
- <https://www.springzaad.nl/litdocs/bijlagen.pdf> (*NVWA: factsheet veiligheid speelbossen*)

Filmpjes:

- www.schooltuinenleiden.nl/36543680 (*korte instructiefilmpjes van tuinkers zaaien tot aardappels oogsten*)
- <https://www.youtube.com/watch?v=gm4QcPQV0Xs> (*aardappels kweken in een zak. Leuk als je weinig plek hebt!*)
- <http://www.youtube.com/watch?v=XKNYiRU0fbc> (*Groen Cement, kinderopvang*)
- <http://www.youtube.com/watch?v=6rp87dJKk2s> (*Kinderen spelen in Afrika*)
- <https://www.youtube.com/watch?v=pizQ0mkAjVc> (*De Japanse levensles - Meester Kanamori*)
- <https://www.youtube.com/watch?v=kNFM-uUzqE8> (*Children being in the world – spelend leren (Shikshantar beweging)*)
- <http://www.youtube.com/watch?v=uZsDliXzyAY> (*Severn Suzuki (12) – toespraak VN conferentie Rio 1991*)
- <http://www.youtube.com/watch?v=iG9CE55wbtY> (*Do schools kill creativity? Ken Robinson*)
- <https://youtu.be/CzmBSgRnLZ4> (*Hoe kun je de lucht bezitten? Toespraak Chief Seattle 1861?*)
- <http://www.youtube.com/watch?v=luZxnGWW6Og> (*Meester Bert – schooltuinieren met kinderen in Amsterdam*)
- <http://www.flabber.nl/linkdump/video/voetballen-op-water-7780> (*'Blauwe speelplekken' - voetballen op zee in Thailand*)
- <https://www.youtube.com/watch?v=GUTM8xnh7DM> (*- buiten spelen/leren: doen is de beste manier van denken*)
- <http://www.youtube.com/watch?v=FyNlhFX-klk> (*1^e groene schoolplein, basisschool Meander, Nijmegen*)
- <http://boerderijschool.nl> (*Homepage Boerderijschool. Start het filmpje op de site*)
- <http://www.youtube.com/watch?v=mHmh6KPePjc> (*school in Engeland verduurzaamt a.d.h.v. klimaatlessen*)
- <https://www.youtube.com/watch?v=9aimt8dmLNg> (*Jongetje van 5 fietst door oerwoud naar school*)
- <http://www.humo.be/filmpjes/361805/deens-kleuteronderwijs-in-het-bos-docu> (*The Wild Site! Deens kleuteronderwijs in het bos*)
- <https://www.youtube.com/watch?v=Ui6NNC7ToIM> (*3 kinderen spelen in de modder*)
- https://www.ted.com/talks/emma_marris_nature_is_everywhere_we_just_need_to_learn_to_see_it?language=en (*Emma Marris: we are stealing nature from our children*)
- <https://www.youtube.com/watch?v=8Q2WnCbTtw0> (*Inmates kijken naar 'buiten', als het kostbaarste dat ze hebben*)
- <https://www.youtube.com/watch?v=c0bJ0ac-a3Q> (*Kinderen spelen op een wild landje in de grote stad, Duitsland*)

